

Štev. 6.

V Ljubljani, dne 15. marca.

„Naprej zastava Slave!“

1885.

Janez Solnce.

Zgodovinska novela. — Spisal dr. Ivan Tavčar.

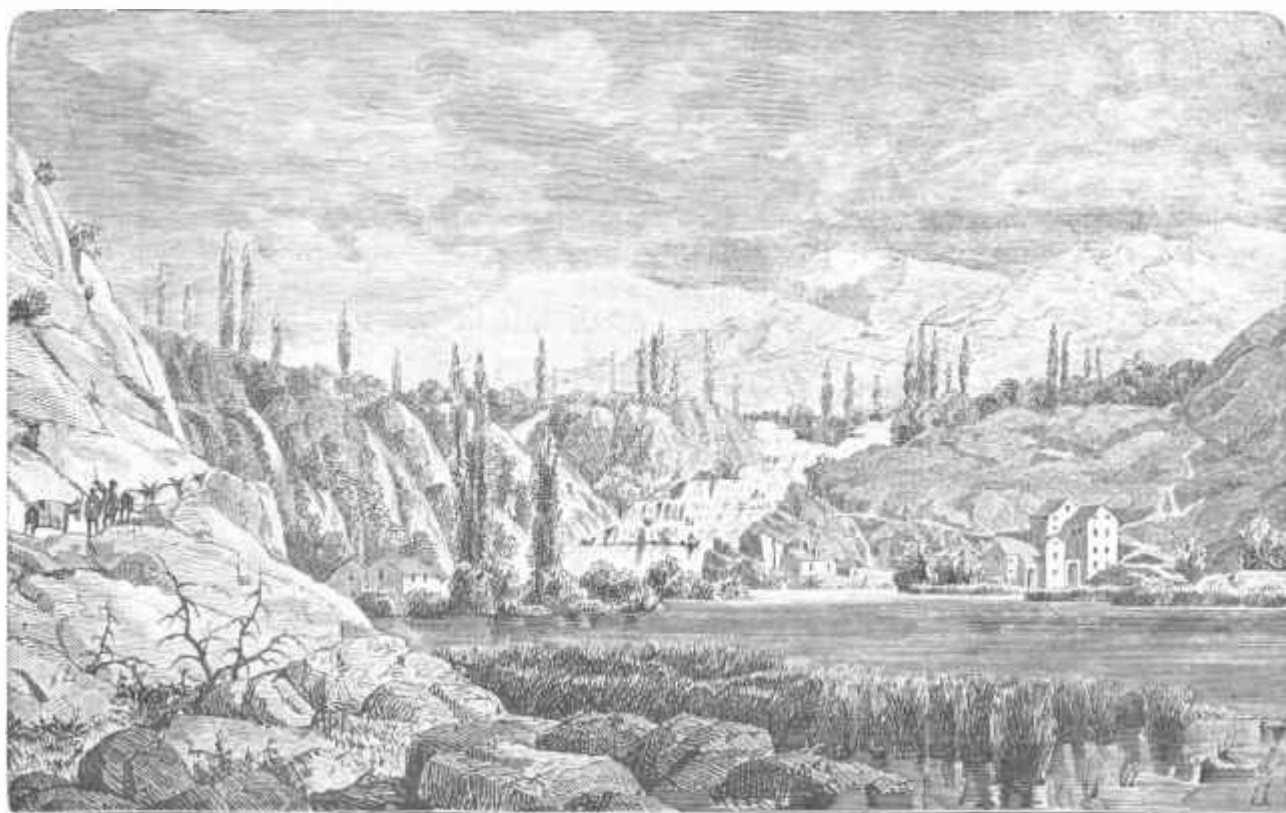
(Dalje.)

Silni nemir je razburil družbo. Vse je preupil polkovnik Aricaga! V hipu je bilo golih mečev o belom dnevu, kakor bliskov o nevihti. Z veliko težavo je pomiril Jurij Ljudevit razkačene duhove.

„Prijatelji,“ izpregovoril je ponosno, „vsi vender ne bodete pali po jednem! Mi smo v oklepih, oni pa v mehki obleki, kakor ženska, ki nosi dete na rokah! Vse naj se zvrši v redu, kot se je dogovorilo. In brez hrupa, prijatelji, da nam vrag ne privede gospoda glavarja ali vicdoma na vrat. Potem je tako vse izgubljeno! Pomirite se, prijatelji, in ti, Aricaga, ne tuli, kakor bi se s svojim polkom drvil za Turki!“

Neradi so utihnili plemiči. Stopili so na to v stran ter se srpo in temno ozirali po onem, ki jih je bil javno zasmehoval.

„Tako ne bomo končali stvari, gospod Solnce!“ ogorčil je Jurij Ljudevit viteza v kotu, jeden za drugim! Danes smo tu štirje, kakor vidite. Izvolite si tistega, s katerim se hočete ta dan boriti! Jaz bi si za svojo osebo štel v veliko srečo, če izvolite mene. Med nama rečeno koprni moj meč po trenutku, ko vam bode kresnil po zabavljajočih ustih, iz katerih mečete sedaj pene, kokor raztogočen konj, ki se brez uspeha upira ostrogam, tiččim mu v trebuhu!“

Slap Krke v Dalmaciji.

„Izvolim si torej vas, vitežič brez domovine in brez imena!“ odgovori Janez Solnce porogljivo, „dasi ni posebna čast, boriti se s človekom, ki so ga pobrali morda v koprivah za plotom, in ki ne zna, kdo so mu bili roditelji!“

Pri groznem tem napadu je nastala taka tišina med zbranimi, da se ni čulo drugega nego tu in tam brskanje konjskega kopita. Juriju Ljudevitu, ošabnemu temu plemiču, zalila je kri obraz, da se mu je svetil kakor škrlat. Ali takoj je postal bledejši od stene in vsa kri mu je zakipela k razburjenemu srcu. Pograbil je za uzdni povodec, da se je konj pod njim spel kvišku. Bledi obraz pa je obrnil sedaj k okamneli družbi, sedaj k vitezu Solncu, ki je mirno sedel v sedlu. Konečno mu je obstal pogled na roži ob steni in je preteklo nekaj časa, da ni izpregovoril ničesar. Prijatelji so pričakovali, da se bode Jurij Ljudevit razbesnil kakor ranjeni oroslan. Ali v njihovo strmenje je ostal vsaj na videz miren in skoraj tiho je izpregovoril:

„Gospod Solnce!“ — in hlatal je po sapi, kakor ne bi imel zraka v pljučih; — „ko bom ležal na smrtni postelji in če doživim sto let svojega življenja, ne bodem vam tega trenutka odpustil in pozabil! Svojo dušo in večno svoje izveličanje vam zastavljam, da bodete nekdanj obžalovali te besede. Obžalovali, pravim vam! In vi prijatelji“, — tu je obrnil k družbi svoje oko, ki je bilo čisto tako, kakor oko ponosnega in ošabnega ministra, njegovega očeta, — „menim, da niste čuli lahkomišljenih besed, ki jih je ravnokar izpregovoril gospod Solnce. In če ste jih čuli, upam, da ste jih že sedaj pozabili, kakor bi jih nikdar čuli ne bili. Za vse vrage pekla, upam, da ste jih pozabili! A sedaj, gospod Solnce, pričnimo!“

Poklical je prijatelje, da so mu odpeli oklep. Ko se je izluščil iz železja, kazalo se je njegovo, v žamet zavito telo v nekaki ženskomilobni krasoti. In ko je odložil čelado, usuli so se mu rumeni lasje kakor zlató po plečih. Ves čas je grizel ustna ter med zobmi mrmral kletvice. Kader so mu prijatelji odvzeli železje, potegnil je svitli meč iz nožnic ter ga zavihtel okrog glave, da je po zraku ostro zašumelo.

„Sedaj sem tako opravljen, kakor vi. Na delo torej, gospod Solnce!“

Prijatelji so se potisnili k uhodu, da se je prostor napravil sredi jezdarnice. Tesnost je silila vsakemu v srce, ker je vsakdo čutil, da se bode tu za življenje borilo. Mnogo se jih je kesalo, da so se spuščali v nevarno to podjetje.

Janez Solnce in Jurij Ljudevit sta ostala sama na mestu. Z golimi meči v rokah sta se opazovala nekaj časa. Vsakdo je hotel v pogledu svojega nasprotnika presoditi njegove nakane. Potem pa je Jurij Ljudevit dvignil svoje orožje ter je nameril po nasprotniku, ki pa se je bliskoma postavil v bran. Čulo se je, kako je bil meč ob meč. Konja sta se spenjala, tolkla ob tla s kopiti, da je švrkal pesek na vse strani in da se je pričel vzdigavati gosti prah. Konečno je opazila tudi žival, da se

gospodarja sovražita: pričela sta konja togotno rezgetati ter se gristi, da so pene pršile na okrog.

Oba viteza sta bila izvrstna borca. Skušala sta prekaniti jeden drugega, a oba brez pravega uspeha. Janez Solnce je dobil malo prasko na lice, in krvave kaplje so mu lezle po razbeljenem obrazu. Jurij Ljudevit pa je staknil lahen udarec na levo roko blizo rame, da se je pretrgal žametni rokav in da se je pod žametom belo platno takoj napojilo z rdečo krvjo.

Janez Solnce je bil mirnejši ter je samo pazil, da mu nasprotnik ni mogel blizo. Tudi Jurij Ljudevit se je delal mirnega, ali v srci sta mu divjala srd in sovraštvo. Čutivši, da Solncu ne more nič, preobdala ga je še hujše razburjenost; pričel je sekati nepazljivo, nepravilno. Tresla se mu je roka in v debelih kapljah mu je lezel znoj s čela. Janez Solnce bi ga bil tedaj lahko prebodel in razsekal, da ni ukrotil samega sebe.

O priliki je Jurij Ljudevit zopet dvignil meč, da bi usekal z vso silo po nasprotniku. Pri tem se mu je zasukal ročaj, da se je pokazal za trenutek beli palec, ki ga je tiščal ob mečev držaj. Ta trenutek je porabil Janez Solnce. Kakor strela je šinil z mečem onemu po držaji. Zakrhala se je ostrina, zadevši ob ročaj, ali zadela je tudi prst, tiščoč se ob držaji. Odsekani palec je odletel daleč tija po pesku. Kakor bi bila mrtva, povescila se je roka Juriju Ljudevitu, curek krvi je šinil od nje, meč pa je odpadel iz nje ter padel na mehki pesek. Ranjencu se je delala tema pred pogledom; bolešno je zajechal, premaknil se v sedlu ter ob strani zdrknil k zemlji.

„Vivat Solnce!“ zakričal je vitez ponosno.

Prijatelji Jurija Ljudevita so opazovali z veliko togo ta prigodek. Aricaga je takoj zopet izvlekel dolgi svoj meč ter zarjul:

„Vivat Auerspergus!“

Za njim je zakričalo vse: „Vivat Auerspergus!“ Ne previden je bil takrat Janez Solnce, da je v odgovor zopet zakričal: „Vivat Solnce!“

Takoj se je razljutila vsa četa; izvlekli so meče ter se zapodili proti onemu v kotu. Dva sta bila vzdignila poprej ranjenega Jurija Ljudevita ter ga odpeljala k uhodu, kjer je bil čistejši in boljši zrak.

Janez Solnce pa se je potisnil s konjem v kot ter odbijal prve udarce. Brez dvojbe bi se bilo Janezu Solncu slabo godilo in do smrti bi ga bili potolkli, da ni stopil v jezdarnico tedaj deželni glavar Volk Engelbreht Turjaški.

Tisto jutro mu je maševal vladika Pédenska v kapeli svetega Ahacija, v deželnem dvoru. Po maši ga je spremljal Volk Engelbreht po vicdomskih ulicah. Ker so tedaj le o redkih prilikah izvlekli na dan teške karose, hodila sta velika gospoda peš.

Zapustivši vicdomska vrata, čula sta nenavaden hrup in žvenketanje orožja v deželni jezdarnici. Ustopila sta torej v to poslopje ter z velikim strmenjem opazila burni prizor v njem. Ker so bili plemiči pred bojem sluge odpravili, prišla sta tako nepričakovano, da ju ni nihče prej ugledal, nego takrat ko sta že stopila na peščeno areno.

(Dalje prihodnjič.)

Mojim slavilcem.

Gez góre in dôle na krilih lahkôtnih
Priplaval iz dalje moj duh je med vas;
In kar vas pri slavnosti tej je prisôtnih,
Objemljem, poljubljam zdaj duhoma jaz:
Pozdravljeni srčno mi, bratje udani,
Prijazno srcé naj mi slednji ohrani!

A slavlje, ki krasno nocoj ga slavíte,
Naj, bratje, le deloma meni veljá,
Na sploh naj bo slavlje stvarí plemeníte,
Za katero gorimo mi vsi iz srcá:
Ljubezen do doma in národno delo
Naj slavnost sijajno nocój bi imelo!

Vi tudi za dom ste se moški boríli,
In njemu žrtvujete svoje moči,
In z nami so drugi se vrlo trudíli, —
Bog večni naj vas in pa one živí:
Prijatli, v sem delavcem narodnim slava!
Hvaležna jim bode na vek očetnjava.

A tudi v bodoče se hrabro bojujmo
Za narod teptani in njega obstój,
Z besedo in z deli krepko pospešujmo
Blaginjo njegovo in spošni razvój,
Za naroda slavo, korist in prosveto
Delujmo vsi skupaj z ljubeznijo vneto.

Kar stóriš za sé, to že s tabo izgine,
Kar stóriš za narod, ostane vselój;
Donesi le kamen za vzgradbo očine.
A rasla naprej na podlagi bo tej;
Pomogel si s tem ji k višavi, k lepóti,
In del tvoój ostane v poslopja celóti!

Na delo tedaj, — a do konca značajni,
Namenov poštenih, a bolj še dejánj,
U bórbi za dom neustrašeni, vstrajni,
Do zadnjega diha trudeči se zanj,
Za národ goreči, živeči, trpeči,
A sluge nikomur kot narodni sreči!

In žarki iz uma se ognja rodéči,
In žar, ki je v prsih nam živ in ognjén, —
Tí vragom naj bodo bliskovi pretéči,
A rodnim nam bratom — ljubezni plamén:
On stêzo rešitve nezmotno jim kaži,
In grej jih, pa v nemaj in bistrí in blaži.

A, bratje, združimo vsi dušna svetila
Ter dajmo jih dóma na sveti oltár,
Da v kres veličasten se bodo strnila,
Ki ségal do nêba bo jasni mu žar:
Ta domu prepòdi morilne temine,
Osvétli, osláví v očéh ga tujine!

S. Gregorčič.

Iz sazavskih letopisov.

Zgodovinski roman. — Češki spisal Václav Beneš Třebizský, poslovenil — J. B.

III.

Horeševiška Beluška.

(Dalje.)

Dekle, dekle že doraščaš in vender si še bedasto dete. Ne vem, ne vem, majal je z glavo hořeševiški vladika*) stopivši v izbo, v kateri si je hči popravljala obleko takrat še nenavadno na manjših plemiških posestvih. Tako so se oblačile le gospe po gradovih bogatih lehov, kateri so začeli počasi odkladati obleko, v kakoršni so prišli njih očetje čez tri reke v češko domovino, v kateri so srečno in mirno živeli dolga stoletja. Kar je pa še gorje, odkladali so z obleko tudi staročeške šege in navade.

Hořeševice so v slanski župi daleč od Sazave v četrti dolini od mesta k severozapadu, in najbolj zadaj za vasjo je stal in stoji do sedaj plemski dvor.

„Vedno me karaš, oče; ali morebiti hočeš, da bi šla z deklami v hlev, da bi krave molzla, da bi na polji snope vezala in na kupe nosila? Ako hočeš, pa pojdem,“ odvrne samoglavo Beluška in čelo ji zatemi.

„Nikamor te nečem pošilati. Ali le to lahkomišelnó misel že kedaj odloži. Mogla bi ti biti v pogubo in meni v nečast.“

„Ali zato, ker si drugače lase češem kakor druge in ker sem tudi sama lepša?“

*) Staročeški izraz za lastnika manjšega plemiškega posestva.

Hčerka pogleda očeta tako šaljivo s svojimi lepimi očmi, da je takoj bilo jeze konec.

„Molči o tem, dete, in nosi se tako, kakor so se pri nas nosile in se drugod še vedno nosijo vladiške hčere. Velikim se ne primerjaj! Samo smejali bi se ti.“

„Saj vender veš, ata, da bi bile tvoji hčeri jednake tudi najemniške, in tega vender ne bodeš hotel. Kaj so mi mari ljudske marnje?“ govorila je sladko Beluška in dobri oče si je mislil, da bi utegnulo dekle skoraj prav govoriti. Da bi hodila — če tudi samo ob delavnikih, le v jopipiči in ruti, moral bi se v resnici sam sramovati.

„Kaj ne, ata! da mi kupiš kožuh za zimo?“

Hči se je obesila očetu okolo vratu in dobri oče je pogladil Beluško po gladkih laseh in še bolj nežnih ličicah.

„Imela bi me pa prej ubogati. Nikdar ti napak ne svetujem.“

„Iz modrega nizozemskega suknja, ata,“ zašepče Beluška, in ko hoče oče zopet nekaj ugovarjati, pritisne mu ona na njegove ustna sladke poljub.

„Dobro dete! Da bi le tako nečimerna ne bila. Ali taka je vsaka,“ pomisli si vladika in se upokoji.

Vedno pravim, da jo le kvariš," oglasi se med vrati vladičina žena. „Imaš jo sicer rad, ali še rajši srebrnjake. Ko bi ne bilo mene, dal bi svoje dete slabše hoditi nego oni, ki nima pedi zemlje. Vselej te moram po trikrat opomniti, ako ji hočem kaj napraviti. Belka že dorašča, a ti jo imaš še vedno za dete.“

„Novi kožuh mi je obečal, iz modrega nizozemskega suknja," pripoveduje veselo hčerka in priskoči k materi. „Podal se mi bode, kaj ne, dobro se mi bode podal. Niti prevzetna Darka iz Martinic ne bo de mi jednaka, in o tej vender govore, da je najlepša v okolici.“

Beluška se hitro obrne in si razgrne z rokama laske na čelu.

„Kaj še le, ko si pripnem v lase zlato iglo in denem klobuk s sokolskim peresom na glavo? — Da bi le že skoro bilo za sani!“

Oče in mati sta se čudila, kako se podaje hčeri nova gosposka obleka, in veselila sta se, kako jo bodo ljudje gledali, ko bode šla v cerkev.

In res so se ljudje ozirali po Beluški, ko je hodila v cerkev; ali čudeč se, dejali so, da se to dekle Boga ne boji in da je v cerkvi le za pohujšanje. In hčere najemnikov so gledale namesto na oltar na grajsko Belko, ki je zmiraj v prvi klopi sedela; in šepetale so, a ne, da bi molile. Marsikatera si je skrivaj mislila, ko bi se le tudi jaz mogla tako nositi, imeti tudi tako mehke roke in tako nežna lica.

Pametnejši sosedje pa so o nji zmajevali z glavami.

Mnogo lepša bi bila v preprosti obleki in ko bi imela lase spletene v kite. Tako pa se po nepotrebem sramoti. Taka je, kot kaka zalezovalka. Oče je dober mož, ali mati se rada po večjem obrača. Imela bi si bila uzeti Kvilickega; toda Bog jo je oslepil, da ni videla sreče.“

Letos je ostalo listje na drevju do polovice listopada in stari izkušenci so prorokovali mirno zimo. Jelše okolo potoka so še zelenele, kakor bi bil še maj, in kmetje so se se tolažili, da bodo še jedenkrat lahko otavo kosili. Tudi babje leto se je v primeri z drugimi leti nekoliko odmaknilo. Bilo je v resnici letos v jeseni lepše nego o

žetvi, ko je prihajal dež za dežjem, tako da so žito komaj spravili.

Beluška je šla zvečer za dvor na loko. Spremljal

jo je neki mladenič tudi tako oblečen po tuje. Rjava suk njica mu je segala komaj do pasa, rokave je imel okolo rok pretkane s srebrom in na strani se mu je zibal

ozek dolg meč. Z levico je držal na verižici hrta in na njegovi desni se je šetala s ponosom hči bořeševskega vladike.

pa, kakor se je zdelo, ni vedelo, kako bi stopalo. Nekoliko časa sta govorila oba glasno.

Kmetje so vse dobro opazili in so si tožili, da se tujstvo že o belem dnevu utira v dedno deželo in da se ga klopi jednako prijemajo še celo vladška posestva.

„Poglejte, kako nosi po konci glavo in kako se le nagiba k temu pokažencu,“ pravila je stara Mrzena ulova po nadvorniku. „Tako pridna je bila in bi bila tudi tako pridna ostala, ako bi ne bila mati na njo toliko cap obešala in je ne bila, učila pogledavati drugim čez ramena.“

„Prosto ljudstvo! Ni čuda, da med njim še celo roža zakrni,“ izpregovori Libej Kutroviški, deklčin spremnik. „Zato se tudi ne čudim, da na plemiških dvorih ni niti jedne, o kateri bi se moglo pohvalno govoriti. Nazaj, župan!“ zaupije nad hrtom, ki je hotel skočiti na jagnje, pribeglo mu nasproti.

„Kakšno ime si mu vender dal!“

„Jako pripravno, Beluška! Vsaj morejo tepci uganiti, koliko mi je do onih starih navad, s katerimi človek ne pride niti za svisli. In če pride, smejejo se mu povsod. Zaradi tega tudi ne nosim dolge obleke, kape iz ovčje volne, hlač do kolen in čez meča jermenov. Naj nosijo to drugi v božjem imenu!“

Libej si popravi klobuk z visokim peresom proti levemu ušesu.

Beluška mu ni odgovorila ničesar, povsila je le glavo in veter ji je svilene, svitlorjave lase razvil po belem čelu. Zdelo se je, da premišlja o tem, o čemer je nje spremnik ravno govoril. Hitro se zopet vspne in se zagleda v bližnje višave, za katere se je pred kratkem skrilo solnce, pustivši nad črnim borovjem rdeče proge. Ali ustnice je imela vender nekako stisnene in z obličja ji je izginil popolnoma oni veseli izraz, ki je bil v njena rdeča lica tako rekoč utisnen.

Prišlo ji je najedenkrat nekaj v glavo in iz glave na srce, kakor kader vampir seda na prsa in sesa kri.

a Tatrah.

Mladenič se še zmenil ni za ljudi, ki so ja srečavali in pozdravljali. Bilo bi se mu pero na klobuku zakrivilo in nakodrani lasje zmedli. Dekle na strani njegovi

„Kdor zasramuje po očetih podedovane navade, ni vreden, da bi ga nosila rodna zemlja, temveč da bi se pogreznil najgloblje v njeno sredino, da bi spomina ne ostalo po njem, in ako bi ostal, da bi ga potomci proklinali do najpoznejšjih časov.“

Zdelo se ji je, kakor da bi te besede zašumele iz vseh vej visoke jelke pri potoku, in Beluška se spomni, da ji je to že tudi nekdo pravil, ko sta vkup na bregu sedela, ribice v potoku lovila in polne roke jih nalovivši, zopet v vodo spuščala. In poleg tega ji je ta mladenič pravil, da se mu vidi bolje v priprosti obleki z vencem poljskih cvetic okolo čela, kakor v dolgih tesno spetih haljinah s klobukom na glavi. Zato se mu je pač vselej v obraz smejala, ali drugič se je oblekla vender v obleko, kakoršno nosijo kmečke hčere. Toda mati jo je zato kregala, češ, da je vladiška hči vse kaj drugega, nego najemniške, in da se mora od njih ločiti, da bi od daleč poznali ljudje, kdo je iz plemiške krvi in kdo je odrasel v hlevu med kravami.

„No, Beluška, kaj se ti je zagrizel črv v srčece?“ izpregovori mladenič. „Temu se lahko odpomore, draga moja. Hočemo ga iztrgati in rano zaceliti.“ Libej se ozre okolo sebe. Bila sta za dvorom na lokah precej daleč. Okna v gradu so se rumenila še v večerni zarji, ali nad dolino se je razprostiral počasi poloprozorni mrak.

Dekle strese z glavo, kakor trmoglavo dete, ko ga okrega oče. Zopet se ji razlete s čela lepi kodri ter splavajo na pleča in prsa in Beluška se še tesneje oklene mladenča, da bi ne mislil, da se ji je zagrizel v srčice črv in da ji je njegove pomoči treba, da bi ga odpravil in rano zacelil.

Libeju se je župan izsmuknil iz roke, a gospod ga že ni klical več nazaj. Zagledal se je Beluški v obličje, nagnivši se k nji tako blizo, da je morala čutiti njega gorki dih.

„Beluška, bi li hotela biti zmiraj z menoj?“

Beluška se dražestno nasmeje in mladenča še bolj oblije rdečica. Na to hči hořeševiškega vladike do sedaj še mislila ni. Vprašanje mladenčevo jo je iznenadilo; vender je pa vedela to svoje presenečenje hitro skriti.

„Čemu me povprašuješ po tem, Libej? Danes sva vkup, jutri tudi moreva biti, po jutranjem ravno tako, toda vedno? To bi si morala res še le razmisliti. Bi li me imel manje rad, ko bi ne hotela biti s teboj do

smrti? Mlada sem še. Za mojih let kmečke hčere krave pasejo. Do svatbe je še dosti časa.“

Libej se ugrizne v ustna, misleč, da se dekle norčuje iz njega.

„Pojdiva nazaj; saj se tako že temni,“ pravi Belka, obrnivša se.

„Tako lepo je tu pri potoku; lepše nego v zaduhli sobi o luči. Svedoki najinega govora ste le dve jelši in te vrbe, in te nikomur besede ne povedo.“

Libej zažvižga po teh besedah, da si je morala Beluška obe ušesi z rokama zatisniti; ali župan se niti ne oglasi.

„Z menoj govoriš tako zaupljivo in takoj zopet kličeš psa.“

Pravi skratek si ti. Vabiš k sebi, a kedar si pri- vabiš uboščeka, podiš ga z zasmehom.“

„Kaj sem te kedaj vabila, Libej?“

„Na las si podobna Šarki, katera je Clirada tako dolgo varala, da mu je vzela življenje.“

Beluška se Libejevim besedam iz vsega grla na smeje.

„Vse ti je le v posmeh.“

„Vender ne bodeš hotel, da bi šla v samostan?“

„Nič novega bi ne storila. Kvilicki Pomnžen je tudi šel in je še pomagal Božetčehu nositi križ. Zadnje dni, kakor pravijo, vrnil se je opat, ali brez mladega meniha.“

„Opat Božetčeh da se je vrnil brez mladega meniha?“

„Brez Pomnžena Kvilickega.“

Beluška po tem pogovoru na potu do dvora ne izpregovori že niti besedice več. In ko je Libej odhajal, ni ga niti pogledala. Mati je morala za njo odgovarjati sama obiskovalcu.

„Segel sem ti do živega, ti Belka. Zato sem pa tudi prišel danes na Hořeševice, da bi te malo podražil; in posrečilo se mi je to. — Bil sem ti kos. Za smešeče besede globoko rano! — Sto drugih bi mogel imeti. Ali Belka bi mi niti jedna iz njih ne mogla biti. Zato se ne čudim več, da je ta sanjač šel v samostan. Ne vem, če bi bil v tekmovanji z njim zmagal. Vender so še za kaj dobre te samostanske kute.“

Libej umolkne, ker se je konj začel že izpodtikati ob ruševine, katerih je bilo na poti kakor kamenja na omišči.

IV.

Dobrovit Kvilicki.

Proti večeru se nekoliko zvedri.

Kvilicki vladika, katerega je bil tudi mlin pri dvoru, stal je zunaj pod topoli in tožil. Lasje so mu bili beli kakor srebro, ako se raztopi in se zopet ohladi. V očeh se mu je nekaj lesketalo, dejal bi, da so bile to solze, ko bi bilo staro razorano lice kazalo le jedin znak gorja, ki je razsajalo pod dolgo staročesko, ali že celo obnošeno suktnjo.

Ljudje, idoč z dela, opazovali so ga in ga prav odkritosrčno pomilovali.

„Čemu je to vender tako v tem našem življenji, da jednega zadeva do smrti rana za rano, drugemu pa se še ne sanja, kako je človeku, ako je srce ranjeno in se zabode vanj trn za trnom? Da se tam gori poplača vsem, kateri so trpeli in nosili mirno križe življenja? — Le veseli se tega, Krivohlav, veseli; nič nimaš, nič nisi imel, nič nisi užil, in mi tudi užil ne bodeš; ali ko umrješ, bodeš imel vsega dosti; v nebesih, kakor pravijo, ni ne gladu ne žeje.“

(Dalje prihodnjč.)

Književno poročilo.

II.

Jezičnik: Knjiga slovenska v XVIII. veku.*)

Spisal J. Marn.

(Dalje.)

Slovstveno delovanje v Prekmurcih se začinja v pričetku osemnajstega veka. Že zadnjič sem bil omenil, da gospod profesor Marn omenja iz tega veka v svoji izvrstni knjigi samo četiri pisatelje, namreč: Frana Temlina, Mihala Severja z Vaneča, Števana Kuzmiča in Nikolo Kuzmiča. Toda v osemnajsti vek še spadajo ti le pisatelji: Mihael Bakoš in Števan Sijarto. Te dvojice ne omenja gospod profesor Marn, dasi je Bakoš spomena vreden, kakor tudi Števan Sijarto.

Kar se dostaje Števana Sijarta, to mi je poudariti, da je ta pisatelj bil dosle še nepoznan v literarni zgodovini slovenski: ne pozna je ga ne Šafařík, ne nezanesljivi Ivan plemeniti Čaplovič (Croaten und Wenden in Ungarn, Pressburg 1829.) v svoji knjigi, ki jo imam tudi jaz. Še le meni se je posrečilo, potujočemu po Prekmurškem, najti jedno knjigo od njega ter njo in pisatelja oteti pozabljivosti. Naslov te knjige, katero imam sam v svoji knjižnici, je ta le: „Mrtvecsne peszmi, stere szo sztári píszm vküp pobráne, pobougsane ino na haszek szlovenszkoga národa zdaj oprvics na szvetloftztd ááne po S. S. P. S. Stampáne v Szomboteli, pri Sziesz Antoni vu Leti 1796.“ Mala 8°. Str. 175.***) O tem pisatelji sem zvedel samo toliko, da je bil učitelj v Pucincih, protestant in prvi posvetnjak v Prekmurcih, kateri se je bavil s pisateljivanjem. Tiste četiri črke na čelu knjige: „S. S. P. S.“ je treba torej brati: „Sijarto Števan, pucinski školnik“.

Takisto sem zvedel za jednega pisatelja iz devetnajstega veka, o katerem nam še ni poročal nobeden literarni zgodovinar slovenski; toda o tem o drugi priliki. Mnogo in premnogo bi bilo treba popraviti, kar so nam že poročali literarni zgodovinarji naši; tako ni res, da bi bil Aleksander Trpljan katoliški duhovnik, kakor se je že pisalo, ker je Trpljan bil protestant, ali opustimo vse to in govorimo rajši samo o pisateljih iz osemnajstega veka.

*) Poglej štev. 3. in 4.

**) To knjigo sem našel samo po naključji. Potujoč po Prekmurškem obiskal sem vsako cerkev katoliško in protestantsko. Zapazil sem bil namreč, da so posebno po protestantskih cerkvah ležale molitvene knjige po klopéh. Župljani so jih navadno puščali v cerkvi, da jim jih ni bilo treba domu nositi. Tako sem po klopéh našel starih in novjših knjig in sem imel najlepšo priliko, seznaniti se s cerkveno literaturo naših bratov onkraj Mure. Po več ur sem ostajal v cerkvi, čitajoč in zapisujoč si naslove knjig, in presrečen sem bil, ako mi je župnik ali učitelj, kateri mi je bil spremnik, podaril kako staro knjigo. Jedna takih dragih knjig je napominana še iz osemnajstega veka, ne tiskana na Nemškem, ampak že doma na Ogrskem.

O Franu Temlinu poroča profesor Marn, da je doma „z Krajne z Le'zénya“. Najprej mi je omeniti, da je naglas v Marnovi knjigi čisto napak postavljen, kajti mora biti: „z Le'zenyà; tako je res naznačen naglas v knjigi: Vöere krsztsánszke krátki návuk. Kaj znači: z Le'zenyà, ni znal niti Šafařík, kajti on je pisal: „was ich wegen der unsicheren Schreibart nicht zu bestimmen weiss.“ Po Šafaříku ni nam še nihče tega pojasnil. Krajina je vas blizu Cankove pri Radgoni (seveda na prekmurški plati) v tišinski župniji, a beseda: z Le'zenyà znači: gebürtig.

Števan Kuzmič omenja prvi Frana Temlina v predgovoru svoje knjige: Vöere krsztsánszke krátki návuk (a ne: návuki, kakor podaje tudi g. prof. Marn), katera je prišla na svetlo v Halli leta 1754., in navaja uzrok, zakaj je preskrbel drugo izdajo te knjige, namreč: ker so pošle prejšnje knjige, katere sta bila spisala „Ferencz Temlin i Vanecsaj Miháo“. V opomnji pod črto istega predgovora piše namreč Števan Kuzmič, da je bil Fran Temlin: „Zkrajne zle'zenyà. Odtoga je vöe dáni zvogrfzkoga Györfzki Katekizmus ftámpani v- Halli 1715., káklíva ízem jafz li dvà moje dní vido.“ O Franu Temlinu tedaj vemo samo toliko, kar nam je poročal Števan Kuzmič, kateri je knjigo: „Vöere krsztsánszke krátki návuk“ samo „gori pocimprao“.

Tudi o Mihalu Severji z Vaneča vemo samo toliko, kar nam je zapisal Števan Kuzmič v svoji knjigi: Vöere krsztsánszke krátki návuk . . . v Halli 1754. na drugi strani predgovora, kjer piše Števan Kuzmič njegovo ime: Vanecsaj Miháo, nácsi: Szever Miháo Zvanecsá. Iz teh besed Kuzmičevih zvedamo, da se je porodil Miháo Sever, ali kakor se je pisal mažarski: Vanecsaj Mihály, v Vaneči, občini župnije pečarovske, v železni stolici, in da je za Temlinom drugi slovenski pisatelj, kateri je prevel katekizem iz nemškega jezika. V isti opomnji poroča Števan Kuzmič o M. Severji: „Tè je znémskoga preobrno Réd Zvelicsánfztva íescse níkaj vecs znífterimi molítvami i pezfmami, med íterimi ízo vnouge náffe. V Halli 1747. Iz opomnje Kuzmičeve zvedamo tudi to, da je sam Števan Kuzmič vzel v svojo knjigo nekatere Sevrove pesmi in molitve, iz česar pa smemo spet sklepati, da je bil M. Sever protestantski duhovnik. Ves naslov knjige: Réd zvelicsánfztva nam je podal Šafařík; želeti bi samo bilo, da bi bili naslovi verno prepisani: tako mora na pr. namesto: graentani stati: gruentani, ker se govori samo grüntati.

Anton Trstenjak.

Naše slike.

Slap Krke v Dalmaciji.

Sasi ima Dalmacija takoj v svojem zaledji visoke gore, katere označujejo razvodje med Črnim in Jadranskim morjem, izlivajo se vendar v njenem ozemlju štiri velike ladjenosne reke v sinje valove krasne Jadre. Vsem je le kratek tek in razen Neretve, katera prihaja iz sosednje Hercegovine, moremo vse ostale — Zermanjo, Krko in Cetino — imenovati dalmatinske reke.

Največja teh rek je Krka, katera prihaja na dan blizu Topolja nad Kninom iz podzemeljske votline gore Hrvovke. Nje tek je kratek, namreč le 53 kilometrov; vendar pa jej razni pritoki, katerih največji je potok Čikola, donšajo toliko vode, da ima razmerno širokost 55 metrov.

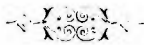
V morje prihaja Krka pri Šibeniku. A že pri Skradinu — dobre tri ure od Šibenika oddaljenem mestecu — ima tako široko strugo, da je bolj podobna morskemu zalivu, nego rečnemu ustju. Takoj pod Skradinom se širi nje struga ter se izpremina v obširno vodno ravan, ki se naziva prokljansko jezero. Voda je tu že slana.

Kake pol ure peš hoda nad Skradinom je lep slap, kateri predočujemo danes svojim bralcem. V silnih valo-

vih bobni tu široka, veličestna reka od presledka do presledka čez skalnate pečine, in njene peneče se vode mamijo ti oko, tako kakor njihovo bobnenje oglušuje uho. Pogled na ta slap je jako lep in težko se ti bode ločiti od njega, ko si se v lahkem čolnici, od daleč že opazujoč veličestno igro narave, približal do vzhodja.

Krkin slap je največji v naši državi in le osamelost Dalmacije, katere z ostalimi deželami ne vežejo še nikake železnice, je kriva, da ga širje občinstvo še tako malo pozna. Če se kedaj podaljša železnica od Knina čez Bosno do Siska, tedaj bodo lahkonogi in lahkoživi turisti našli pot tudi v divno našo Dalmacijo, in tedaj bode tudi okoli veličastnega krkinega slapa nastalo novo življenje, da si bode prvotni dalmatinski kmet strmeče mel oči o njem.

Ob vzhodju slapa so si sezidali imovitejši skradinski prebivalci velike mline. V najnovejšem času pa se je njega vodna moč porabila tudi v to, da žene krkino vodo čez visoke holmce po železnih cevéh v oddaljeni Šibenik, katerega prebivalstvu je zdrava in dobra ta voda pogoj novega, boljšega in pripravnejšega življenja. — v.

Slovaški kosci na Tatrah.

Svoje dni smo otroci v mladostni nepremišljenosti in razposajenosti izza plota dražili slovaške, skozi rodno mojo vas potujoče piskrovezce „mizare, mizare kukú!“ in veliko veselja nam je bilo, ko smo jih videli, da so se togotili nad nami.

Kadarkoli se sedaj spomnim one otroške nagajivosti, zazebe me v srce. Ubogi Slovaki tega ne zaslužujejo. Bedni v svoji domovini, kjer jim zapoveduje kruti in oholi Mažar, hodijo po svetu, da se z malim svojim zaslužkom preživé in morebiti tudi zato, da pozabijo, da jim je v lepi njihovi podtatranski domovini tujec gospod.

In res je skoro bolj Slovaku na tujem; kajti doma je suženj. Truditi se mora v potu svojega obraza, a sadu svojega truda navadno ne uživa sam, temveč njegov

mažarski graščak, kateri ga poleg vsega tega še zaničuje zaradi njegovega slovanskega porekla.

Denašnja slika naša prestavlja nas na visoko Tatro ob košnji. Krepki možje in „švarni šuhaji“ poprimejo tedaj za kose in pripravijo graščakom in večjim posestnikom lepo duhteče seno, potem ko se je na pekočem solnci zadostno posušilo, v stoge in svisli. Znamenito za naše planšarske kosce bode to, da Slovaki ne kose iz doline proti vrhu, temveč nasprotno.

Take košnje po lepih tatranskih vrhovih so pa Slovaku ob enem najprijetnejši dnevi leta. V čistem gorskem zraku si vsaj oddahnejo od morečih dolinskih skrbi — katerih najmanjša ni nenasitni mažarski fiskus — in veselo se o delopustu razlegajo od vrha do vrha nežnomili napevi slovanske narodne poezije. — v.

Ruski vojak XVI. stoletja.

Znamenita doba v zgodovini mogočnega ruskega carstva je bilo šestnajsto stoletje. Saj je v njem živel kruti car Ivan Vasiljevič IV., kateremu je istodobni in poznejšji svet po vsi pravici pridela priimek „Grozni“; živel in že za Ivana Groznega deloval pa je tudi modri in prekanjeni Boris Godunov, kateremu je usoda namenila kot carju tedaj k veliki slavi dospela država prestopiti prag sedemnajstega stoletja.

Veliki in slavni boji so se bili za vladanja Ivana Groznega. Ruski bojarji so branili državo hrabro kakor

levi proti Poljakom na Litvi; neustrašljivi povolžski kozak Ivan Timofejevič Jermak pa je na svojo roko zbral armado „udalih molodcev“, kateri so „bjelomu carju“ priborili celo neizmerno prostranstvo sibirskes države.

In če se ozremo na sliko vojaka v denašnji številki, tedaj bodemo nehoté mislili, da je to jeden tistih „udalih (hrabilih) „molodcev“, ki so prestopivši „matašku Volgu prekrasnju, riborodnuju“ s kozaškim ognjem in kozaško neustrašljivostjo razbili divje čete sibirskih Kirgizov in Tatarjev pod njihovim hanom Kučjumom. — v.

Ruski vojak XVI. stoletja.

K odnošajem na Hrvaškem.

Iz peresa hrvaškega pisatelja.

(Dalje.)

Sklenili ste jo; sprejel jo je najprej hrvaški — naj se ne pozabi na kateri osnovi in na kateri način izvoljeni — potem ogrski sabor in potrdilo Njeg. Veličestvo.

V ti nagodbi ni se na hrvaško mesto Reko, v katero je bil poslan leta 1867. kraljevski poverjenik, kateri je puntal Primorce proti Hrvaški, niti oziralo. V nji je ostal poverjenik, neodvisen od hrvaške vlade, dokler ni prišel na njegovo mesto mažarski gubernator. Rešenje vprašanja utelovljenja Krajine in Dalmacije, za kateri so se potezali vsi starejši hrvaški sabori, prepustilo se je državnim zborom v Budimpešti in na Dunaji. Pridruženja drugih zemelj hrvaške kraljevine ni se ne omenilo.

Samouprave Hrvaške in Slavonije, te matice hrvaškega kraljestva, ni Rauchov zbor v nagodbi ni takšne zahteval, kakeršno bi Mažarji bili privolili.

Imenovanje hrvaškega bana, kraljeve osebe namestnika v Hrvaški, napravilo se je odvisno od ogrskega ministra predsednika in ustanovilo, da ne sme biti ban nobena vojniška oseba. Hrvaški minister v Budimpešti, novoustrojeni dostojanstvenik, je odgovoren ogrskemu zboru. Županijam se je odvzela pravica volitve uradnikov a dala najvišjemu mažarskemu uradniku na Hrvaškem, banu. Občinam imajo predlagati za njih uradnike županij-ske oblasti, a ako ti uradniki ne delajo, kakor hoče župan — ban — ogrski ministerski predsednik, ima jih župan pravico odstaviti od službe.

Sam hrvaški zbor se je naredil odvisnega od mažarske vlade, ker ne more razpravljati o nikakeršnem zakonskem predlogu, kateri ni odobren od ogrskega ministerstva. Financije so se izročile v roke Mažarjem ter se ustanovilo, da ima Hrvaška dobivati za svojo domačo upravo dva milijona dve sto tisoč goldinarjev na leto, vsoto, katera ni iznašala ni tretjine onega, kar je nagodbena Hrvaška plačala davkov, o čemer nimajo odločevati Hrvati. Zaklada v iznosu 9 milijonov goldinarjev za uk in bogočastje se je pustila v Budimpešti. Krajinski gozdovi, poslopja, zaklade, vredne do 190,000.000 goldinarjev, prepustilo se je Mažarjem in Nemcem, da ž njimi gospodarijo. Morje, reke, ceste, železnice, izročile so se Mažarjem. Število vojakov v Hrvaški ima dovoljevati ogrski zbor, a nad domobranstvom iz Hrvatov nimajo Hrvati nikake oblasti. Zakone o državljanstvu in domačinstvu naj delajo Mažarji tudi za Hrvaško in Slavonijo. V skupni ogrskohrvaški zbor ima pošilati Hrvaška in Slavonija 29 zastopnikov, izvoljenih v hrvaškoslavonskem zboru; a v skupnem zboru ima odločevati večina, tako da so hrvaški zastopniki proti mažarskim, 29: čez 300, povse impotentni.

Politična uprava, kolikor ni odvisna od Mažarjev po imenovanju bana, sodstvo ter bogočastje in uk, ostanejo Hrvatom. Na to se je omejila autonomija Hrvaške in Slavonije, katera se od onih časov imenuje „pridružene kraljevine Hrvaška, Slavonija in Dalmacija“ ako-ravno nima ta nič z onimi.

Tako nagodbo je sklenila mažaronska stranka, s tako nagodbo je banoval Rauch tri polna leta. K temu: zakon je izgubil vsako veljavo. Zavladata je skrajna pokvarjenost. Kdor se ni klanjal samovolji Raucha in njegovih pripuzov, ta je bil preganjan.

Ali „svaka sila do vremena“. Rauch je pal

Po kratkem banovanju Bedekovicha, za katerega je postal nadvladika zagrebški prost mažarski župnik, kateri je leta 1848. blagoslovil mažarsko crožje proti Hrvatom, in proti kateremu je grozno pisal Josip Miškatović v „Zatočniku“, ter po upravljanju Vakanovićevem, prišla je na vlado „narodna“ stranka.

Častni udje te stranke so bili Josip Juraj Strossmayer in Ivan Mažuranić; delujoči udje, „triumviriji“, Mato Mrazović, Josip Miškatović in Ivan Vončina. Za Rauchove vlade je napela ta stranka vse svoje sile proti Rauchu, mažaronom in mažaronstvu, proti vsi nagodbi. Neposredno pred saborskimi volitvami leta 1871. je dal član te stranke, najbrže sedanji predstojnik bogočastja in uka, Ivan Vončina, tiskati v Pragi brošuro „Gradjanom i seljakom u Hrvatskoj i Slavoniji“. V nji je obsodil vso nagodbo glede celokupnosti, samouprave, načina imenovanja uradnikov, financij, komunikacij, vojaštva, državljanstva in domačinstva: sploh glede vseh točk, katere so se ravno po ti brošuri navedle v predloženem odseku. V nji je iznesel na dan vse imenitnejše člane sabora, ki so to nagodbo sklenili, te „mameluke Rauchove“, katere je kakor tudi Raucha obsul z najgršimi naslovi.

Ta brošura se more zmatrati kot skupni program vse narodnjaške stranke, a v njenem zmislu, v obsodbi vse nagodbe, v grajanji „pazara s pravi hrvatske otačbine“, tedaj v zmislu Hrvaške in njenih pravic, razvijali so pred narodom programe njeni posamični člani. Na osnovi tega programa jih je narod tudi volil, na osnovi istih je prišla narodna stranka do večine. Ali ko je jedenkrat imela večino, kakor da je pozabila na ta program. Tudi ona je postala, da naravnost rečemo, mažaronska.

Hotela je nekaj storiti, pregledala je nagodbo; v bistvu je ostalo vse staro. Pregledana nagodba je bila pred vsem nagodba, pripoznala je zajedniška opravila z Mažarji, bila je nejasna, v posamičnih točkah malone si protislovna, a jačji od nagodbenikov, Mažarji, tolmačili so jo in jo tolmače na svojo korist, a na škodo Hrvatom.

Ban je postal mož stranke, Ivan Mažuranić. Z velikim naudušenjem je bil pozdravljen od večine naroda, ko je zasel bansko stolico. Povsod se je slišalo „živio pučki ban“ — Mažuranić je namreč preprostega rodu, iz ljudstva, iz puka, neplemič —. Njegovo imenovanje se je imelo za veliko pridobitev za narod, za Hrvaško, razmerno tako, kakor se je zmatrало imenovanje barona Winklerja za deželnega predsednika kranjskega.

Mnogo se je pričakovalo od njegovega banovanja. Nekaj se je, vsaj na jedno stran, tudi pridobilo. Tako nečiste politike, kakeršno je pokazal Rauch z osuševanjem lonjskega polja, in z enakimi zadevami, ni bilo. On in njegovi pristaši so bolj poznali narodne odnošaje, njih vid je bil širši. Odprlo se je vseučilišče in se napravilo še marsikaj. Bilo je več svobode delovanja. Ni se preganjalo kakor se je dogajalo za Raucha. Da celo preveč strpno se je bilo . . . proti premaganim Mažarom. Ostali so v službah, in še v velikih, in ni se dovolj pazilo, kaj in kako delajo. A volk izpremeni dlako, narave nikoli. Oni so delali po svoje. Navračali so vodo na svoj, mažaronski mlin. K temu, narod je politički nekako zamrl. Po dolgih borbah ni čuda, da je želel počitka. A mislil je, da si lahko odpočije, ko sedi na banski stolici mož njegovega zaupanja . . . Mažuranić naj bode dokaz, da se narod nima nikdar zanašati na jednega moža, ampak da mora vselej čuvati svoje pravice, skrbeti za svojo usodo, zaupati sebi in svoji moči. Sicer pa z najboljšo voljo, največjo delavnostjo, s kakeršno ne bi gotovo ni sam Mažuranić pohvalil sebe, on, z nagodbo, ni revidovano, ni mogel, in menda je uvidel, da ni mogel nič posebnega doseči. A to tim manj, ker je moč Mažarjev vse bolj rasla, ker so oni nagodbo vse bolj na svojo stran tolmačili, ker so tudi proti nji delali, in ker so zmatrali bana ne moža svojega zaupanja, nego svojega protivnika. Tudi v najmanjših stvareh so mu gledali na prste, in v neznatnih pravičnih zadevah so videli veliko nevarnost za se in za svojo Mažarsko. Poleg tega niso hoteli, da bi se za njega izpolnila kaka večja narodna želja, da ne bi narod njemu te zasluge pripisaval.

Kar je hrvaški narod tolikokrat po svojih zastopnikih zahteval, kar mu se je tolikokrat svečano obečalo, združenje Krajine, to je menda želel tudi „pučki“ ban, in govorilo se je in verjetno je, da je on to zahteval, a ko se to ni zvršilo, odstopil, neizpolnivši nad, katerih si je narod obetal od njega.

Mažarji so vedeli, da se to ne more dalje odnašati, ali niso hoteli, da se to dogodi za čisto „narodnega“ bana; pridržali so to za bana „kavalirja“, grofa Pejačevića, kateremu so veliko več zaupali. Ali kako se je tudi sedaj s tem natezalo, koliko „žrtev“ se je imelo žrtvovati za to kakor se je reklo „koncesijo“ v resnici pravo jasneje od solnca. Krajina se je od začetka združila samo v osebi Pejačevićevi. On ni bil Krajini ban, nego „komisar“. Število zastopnikov saborskih ni se ustanovilo po nagodbi. Gozdovi, to malone jedino ali veliko bogastvo krajinsko, prešli so v roke lakomnih Mažarjev. Za to „koncesijo“ se je hotela kakor protikoncesija Reka, to je da se Reka tudi „de iure“ kakor je „de facto“ povse odloči od Hrvaške.

Grofa Pejačevića so naznanili za bana „kavalirja“. Ne znam si tega tolmačiti v naslednjih okolnostih. V njegovi rodovini vlada bolj duh mažarski in nemški, nego hrvaški, on sam ne zna dobro hrvaški. On je bil med dvanajsterimi možmi Rauchovega zbora hrvaškega, kateri so

sklenili nagodbo. O njem se bere v omenjeni brošur „Gradjanom i seljakom“, da je dobil železnico na svoje imenje in 60.000 goldinarjev na račun dobitka, kateri ima dobiti pri osušenju lonjskega polja. Pozneje je pristopil k „narodni“ stranki, in kakor mož te stranke, vendar prijazen Mažarjem, bil je imenovan za bana. Postavši ban, delal je, ali se je delal mažaronski. —

Krajina hrvaška se je za njega združila z „materjo zemljo“, ali brez njegove zasluge, in pa kako, za katere „koncesije“, za katere žrtve, ko so bili Mažarji koj v začetku ustavne vladavine svojo Krajino brez vsega tega pridružili k Mažariji.

Mejmurje, o katerega pripadnosti se ne more dvojiti, ostalo je dejanski pridruženo kraljevini ogrski, a tamkajšnje hrvaško ljudstvo izročeno na milost in nemilost Mažarjem. Napravile so se pokušnje, da bi se tudi cerkveno podložilo kakemu mažarskemu vladiki v Mažariji. Reka, katera pripada po zgodovinskem in prirodnem pravu k Hrvaški, ostala je „preporno posestvo“ izmed kraljevine hrvaške in ogrske, a Mažarji vladajo v nji neomejeno. Tudi se o hrvaškem denarju izvajajo tam razna podjetja, a Mažarji ščtujejo Rečane proti Hrvatom, kakor siromakom, obiskujejo Reko kakor „šencati“, pošilajo svoje ljudi kakor uradnike, trgovce, obrtnike ter tudi učitelje, ko so že ustrojili mažarske osnovne šole, na polu pomažarili rejalni gimnazij in iztisnili hrvaški gimnazij iz njenega starinskega poslopja ter jo priveli že do mosta, da jo pa o prvi priliki preko mosta porinejo. Še s tem niso zadovoljni. Podžupanijski urad bi hoteli tudi odpraviti z Reke, a menda jim se to ne zdi tako silno, ker so podžupani kakor povsod mažaronski. Že o več prilikah so zahtevali, da se Hrvati odpovedo tudi prava na Reki.

To se jim do sedaj vendar ni posrečilo. Vladinovci, videči odločno protivnost naroda, izraženo v predstavkah menda vseh občin kraljevine, niso mogli, ni ne morejo na to privoliti, a v najnovejšem času so se temu začeli protiviti tudi sami Rečani, videči, da je Reka sicer nekoliko procvetela, ali da od tega ne oni, nego Mažarji največjo korist imajo, da hočejo oni povsod oblast vzeti, Rečane povsod izpodriniti, napraviti jih tujce svojemu mestu, uknjižiti samo Reko na svoje ime.

„Mangiando vien appetito,“ pravi Talijan, a Mažarji goltaje jeden del Hrvaške za drugim, zaželeli so tudi Slavonijo. Njihovi učenjaki (! Pesty in drugi) in se že potrudili dokazavati, da pripada Mažarski, a jeden levičar mažarskega zbora je pred božičem predlagal, naj se slavonske županije pridružijo Mažariji, a Bosno in Hercegovino naj dobe Hrvati — saj tudi tako, misli si gotovo ta Mažar, da bi s tem po denašnjih okolnostih tudi v Bosni in Hercegovini ukazovali, kakor do sedaj skupni, „avstro-ogrski“, minister pravi, da se tam širi „civilizacija“, da že sedaj niso te zemlje pasivne ter da si od njih pričakuje različnih dobičkov, tudi materijalnih. (Hic Rhodus, hic salta! Materijalnih dobičkov iščejo od jedne in druge strani v hrvaških zemljah.) (Dalje prih.)

Pogled po slovanskem svetu.

Slovenske dežele.

Z denašnjo številko poteče prva četrletna naročnina. Ker prihodnje številke ne bomo tiskali več, ko le za redne naročnike, prosimo one četrletne naročnike, ki žele „Slovana“ še nadalje prejemati, da naročnino o pravem času obnové.

Pro domo. Dasi se od raznih strani, posebno pa od nekaterih šolskih ravnateljstev, agituje proti našemu listu, narašča mu vendar od dne do dne število naročnikov. To nam je dokaz, da je slovensko občinstvo začelo ceniti naš trud in spoznavati, kako važno je, da imamo tudi Slovenci svoj ilustrovani list.

Sicer nam pa priznavalni listi, katere dobivamo dan na dan od raznih naročnikov, pričajo, da „Slovan“ ni le izpolnil vseh pričakovanj, temveč jih daleč nadkrilil. Preobširno bi bilo, ko bi hoteli navajati več takih priznalnih listov; upamo pa, da se nam ne bode štel v greh, ako omenimo dveh, došlih nam od Neslovencev. — Slovan in po vsem omikanem svetu znan hrvaški domoljub nam piše: „Slovan“ se divno ureduje. Upravo Vam na čast služi, što ste ga utemeljili;“ učen ruski profesor pa: „Слованъ“ менѣ очень понравился. Онъ очень совсѣмъ оригинальное, не имѣющее ровнаго между газетами ни одного славянскаго племени. Вы очень хорошо поняли, что Славяне должны познаваться, чтобы возлюбить и съ „Slovanom“ осуществили идею, которой уже нѣсколько десятилетій занимался не одинъ славянский ученый и патриотъ, но къ осуществленію которой никто не приступалъ.“

(„Slovan“ mi jako ugaja. On je nekaj čisto izvornega, ki nima podobnega med časniki ni jednega slovanskega plemena. Vi ste jako dobro umeli, da se morajo Slovani spoznati, da se bodo ljubili in s „Slovanom“ ste oživotvorili idejo, s katero se je že nekoliko desetletij pečal marsikak slovanski učenjak in rodoljub, a katere oživotvorjenja se vendar ni lotil nikdo.“)

Ni nam treba poudarjati, da nas priznanja od tako odličnih strani jako vesele. Želeli bi le, da bi se „Slovan“ še bolje razširil ter nam tako bilo omogočeno, da ga povečamo in izdajemo vsak teden. Prosimo tedaj vse slovenske rodoljube, da nas k temu s priporočanjem našega lista in pridobivanjem novih naročnikov blagovoljno podpirajo.

„Gregorčičev večer“.

Misel, izprožena v „Slovstvenem zabavnem večeru“, da bi udje tega društva priredili slavnosten večer na čast gospodu Simonu Gregorčiču, vzbudila je toliko zanimanja, da je napominano društvo sklenilo, povabiti na slavnost tudi neude „Slovstvenega zabavnega večera“, in tako zadostiti vsostranski želji pesnikovih častilcev, kateri bi se tudi radi udeležili slavnosti, njemu na čast prirejene. In tako je bil dan 12. marca tekočega leta praznični dan vsem Slovencem, kajti ta dan se je slavil v Ljubljani, slovstvenem in političnem središču slovenskem, največji ljubljenev vseh Slovencev, gospod Simon Gregorčič. Goreča ljubezen in globoko spoštovanje do pesnika je privedlo do 120 odličnih Slovencev v dvorano ljubljanske čitalnice, ki je bila z najlepšim cvetjem okrašena in tako podobna predivnemu vrtu. Dvorano je dičila slavljenceva slika, katero je po fotografiji prav dobro naslikal gospod Srečko Magolič. Na slavnosti je bilo gospodov iz Ljubljane, Kamnika, Borovnice, Kamnegorice, Rajhenburga, Senožeč, Celja in z Dunaja. Tu so bili zastopani vsi stanovi: g. P. Grasselli, župan ljubljanski, zastopal je našo prvostolnico, mnogo mestnih odbornikov, g. M. Pesjak župan iz Kamnegorice, g. Adolf plemeniti Kapus, državni

in deželni poslanci, nekoliko duhovnikov, sodniških in računskih svetovalcev, profesorjev, doktorjev, najodličnejših trgovcev in meščanov ljubljanskih, poročevalec čeških „Narodnih Listov“ itd.

Ob osmih zvečer se je pričel banket. Predsednik g. dr. V. Zarnik, napil je najprej Njeg. Veličestvu, poudarjajoč udanost in zvestobo vseh Slovencev do presvetlega vladarja. Gromoviti klici: živio! slava! razlegali so se dolgo po dvorani, vojaška godba je zaigrala avstrijsko himno, katero so vsi udeleženci stojé poslušali. Nato nazdravi predsednik slavljencu. V prelepih potezih rišoč blagi in jekleni značaj Gregorčičev, upletajoč v govor. Puškina, zlasti ono dobo, ko je ruski pesnik pal v dvo-boji, dejal je govornik, naj se tudi ves narod slovenski postavi v bran sovražni sili, katera nam hoče oteti pojeziji najpriljubljenejšega pesnika. Hvalil je Simona Gregorčiča kot največjega pesnika našega sedanje dobe. Po končanem govoru ni bilo ne konca ne kraja naudušenemu ploskanju in odobravanju, da je videl lahko slednji človek, koliko spoštovanja in ljubezni gori v prsih vseh Slovencev za pesnika „Pojezij.“ Ta večer naj bi se potrudili v dvorano tisti, ki ga sovražijo, in naučili bi se krščanske ljubezni do bližnjega. Po tej napitnici je prebral načelnik slavnostnega odbora, Anton Trstenjak, pismo in pesem, katero mu je poslal pesnik. Kaj izreka v pismu pesnik, razvidijo bralci sami iz njega. Vsa družba je naudušeno pozdravljala vsak stavek, a predivno pesem, katero priobčujemo v denašnji številki pod naslovom: „Mojim slavilcem,“ poslušali so vsi navzočni gospodje s sveto gorečnostjo, odbravajoč vsak verz. Videlo se je, koliko tolažbe je vsem ta pesem z nova ulila v srca, da slabo pero poročevalčevega tega veličastnega prizora niti opisati ne more. V pismu izrečeni želji pesnikovi, da bi se vsi deležniki slavnosti podpisali na polo papirja, ustreglo se je z veseljem, in načelništvo odbora bode te podpise poslalo pesniku.

Pesnikovo pismo slove:

Blagorodni gospod!

Kot načelnika „Gregorčičevega večera“ Vas prosim prav logo, izrecite najtoplejšo zahvalo vsem udeležencem pri tej slavnosti, osobito mojim tovarišem po stanu, ki naj bodo uverjeni, da jim ostanem zvest in pošten tovariš do groba: dalje mcjim tovarišem na drugem polji gg. pisateljem, ki požrtvovalno poklanjajo svoj talent narodni omiki: dalje pa osobito sl. odbornikom tega slavja. Bog jih živi ter jim poplačaj njihov trud. Prosim Vas tudi, ako mogoče, naj vsi udeleženci zapišo svoja častita imena na polo papirja, ki si ga shranim kot drag spomin. Sporočite moj najiskrenejši pozdrav vsem. Da tudi jaz postavim skromen spomenik temu večeru, zložil sem naslednjo pesmico, katero blagovolite pri slavnosti prečitati; poklanjam jo mojim slavilem.

Se posebe se Vam zahvaljujoč, beležim z odličnim spoštovanjem

Vam udani

S. Gregorčič m. p.

Naj o ti priliki omenimo, da so udje „Slovstvenega zabavnega večera“ poklonili pesniku časten dar: zlato pero in srebrn črnilnik, kateri dar mu bode posebna deputacija iz gospodov Ivana Hribarja, M. Lenarčiča in dr. Ivana Tavčarja izročila po veliki noči. Isti deputaciji se bode pridružil tudi g. Jeločnik, predsednik „Slavca“, da mu izroči diplom častnega članstva. — Tretjo napitnico je imel dr. Ivan Tavčar, ki je napil v prekrasnem govoru slovenski domovini. Govora glavna misel mu je bila

ta le: Kakor Poljaki sklepajo vsako slavnost ali veselico z zdravico: Ljubimo se, tako se morajo tudi Slovenci o vsaki priliki spominati slovenske domovine. V svoj govor je uplel pomen slavljenega pesnika, jednega tistih narodnih prorokov, kateri nam storé največ za okrepčanje narodnega obstoja. Kakor dr. Tavčar slovenske domovine, tako se je spominal g. Ivan Hribar v svoji napitnici vsega Slovanstva, in je razvijal, kako se je ta ideja širila v Slovencih. Oba govora sta bila z burnim naudušenjem sprejeta.

Tako je bil končan oficijalni del slavnosti. Zdaj pa v zabavnem delu so se vrstile napitnica za napitnico. G. dr. Jos. Vošnjak je napil idejalnemu mišljenju. g. dr. Gregorič g. Hil. Zornu, kot neustrašnemu borcu istine, kateri je v „Slovenci“ pobil s korenito učnostjo vse neosnovane napade Mahničeve, g. Miha Vošnjak, deželni poslanec štirski, beli ljubljani in nje županu, g. Cvetko, kapelan v Rajhenburgu, v iskrenih besedah pesniku Gregorčiču. Cvetkov govor je sprejela vsa družba jako laskavo in naudušeno. Nato se je zahvalil g. Peter Grasselli, kot župan ljubljanski na napitnici rekši, da bi on kot župan prvostolnice moral napiti slovenski domovini, ali ker je to že storil drug govornik, zato si je izbral drug predmet; pojezijo in slovensko ženstvo. V govoru, polnem humorja, pojašnjeval je ta pojma, a končno napil slovenskemu ženstvu. Njegova zdravica je bila burno pozdravljena. Nato je napil Anton Trstenjak vladiki J. J. Strossmayerju kot prijatelju našega pesnika, g. Bučar pisateljem in doktorjem, da bi nam ozdravili politične naše hipohondre, a g. Stanič iz Kamnika je takisto v predivnem in jako premišljenem govoru slavil pesnika. Naj še omenimo, da je vsa družba pritrdila Hribarjevemu predlogu, da se oživi „Slovensko pisateljsko društvo na spomin Gregorčičeve slavnosti. Samo po sebi se umeje, da je toli izvrstno misel odbravala vsa družba.

Ni nam moči navajati vseh lepih besed, ki so se slišale ta večer v slavo pesnika, ki je bil kakor božje solnce, katero je ogrevalo vsakega govornika za najblažja čutila; le Bog daj, da bi to jasno solnce še dolgo in dolgo ogrevalo vse Slovence! Vmes pa so peli pevci pod vodstvom g. Valente, pevovodje „Slovstvenega zabavnega večera“ samo Gregorčičeve pesmi. G. Foerster je za ta večer nalašč uglasbil Gregorčičevo pesem: „Njega ni“, katero so pevci izborno peli. Na tem glasbotvornem uspehu je čestital in napil skladatelju g. dr. H. Dolenc.

Napominani večer so tudi praznovali Slovenci po drugih mestih, kar nam pričajo telegrami, katerih smo dobili 31. in izmed katerih naj omenimo vsaj Strossmayerjevega. Ta telegram je razunel vso družbo, da dolgo niso ponehali klici: Živo Strossmayer! Slava Strossmayerju! Prav lep pozdrav je poslal v verzih istrski poslanec g. Spinčić, a g. France Podgornik pismo. razlagajoč razmere, v katerih je pesnik, a drug gospod nam je poslal z Dunaja iskren pozdrav v verzih.

V ti radosti nam je le prebitro minola prekrasna slavnost, katere se bode vsakdo rad spominal vselej, ker je veljala uzvišenemu namenu: Gregorčičevi nebeški poeziji.

Občni zbor društva „Narodni dom“ bode zato, ker se računi o loteriji ne morejo prej skleniti, letos še le mesec a maja. Dan bode določil odbor kasneje.

„Slovenskemu Narodu“ se poroča, da se namerjajo slovenski velikošolci sniti letošnje velike počitnice v Ljubljani ali pa v katerem drugem slovenskem mestu. „Slovenija“ na Dunaji in „Triglav“ v Gradci se že o tem pogovarjata.

Nemškutarstvo v cerkvi. V denšnjem listu pripovedujemo na drugem mestu, kako govori v svoji postni poslanici vladika Strossmayer o svetih slovanskih blagovestnikih Cirilu in Metodu in kako posebno poudarja

veliko njiju zaslugo zato, da sta priborila veljavo slovenskemu jeziku v cerkvi. Strossmayer in z njim vsak omikani Slovan je prepričan, da se mora letošnja tisočletnica najlepše in najdostojnejše proslaviti s slovenskimi službami božjimi, in skrb vseh vladik, katerim je izročeno duhovno pastirstvo med Slovani, morala bi biti, da se za to o pravem času izposluje potrebno dovoljenje. — Je li se pri nas kaj storilo v tem oziru, ne vemo; a so znamenja, katera nam dokazujejo, da ne smemo gojiti presangviničnih nad. — V beli Ljubljani, glavnem, narodnem mestu slovenskem, upeljala se je v stolni cerkvi k dosedanji jedni postni pridigi nemški, letos še druga. Tudi križevi poti, rožni venci, litanije so potem le nemške. Glejte, tako se pripravljamo mi za praznovanje tisočletnice; tako se nam je jel upeljevati novi naš vladika.

Iz Trsta se nam poroča, da se ondu knez, zlasti pa kneginja Wrede jako zanima za Slovence. Odlična gospa, katera ima do sedem milijonov imenja, pristopila je že k čitalnici, zadnjič se je udeležila s soprogom plesa „Tržaškega Sokola“, in kaže sploh veliko naklonjenost do Slovencev. Te dni je ustanovila sirotišnico in odgojišče za katoliške otroke na svoje troške in imenovala za zdravnika zavodoma dva vrla Slovana: dr. Grubišiča in dr. Mandiča. Prejasna dobrotnika in prijatelja Slovcem naj bode ta prepričana, da si bode ta ohranila v slovenskih sreih najhvaležnejši spomin.

Jeden iz najzaslužnejših in najmarljivejših pisateljev šolskih knjig slovenskih je brez dvojbe profesor Janez Jesenko, čegar „Avstroogrška monarhija“ je ravnokar prišla na svetlo v „Narodni tiskarni“. V ti knjigi nam podaje pisatelj „Domovino-znanstvo“ za četrti razred srednjih šol. Ako nam bode ostajalo prostora, rekli bomo dve tri še kedaj v književnem poročilu: za zdaj priporočamo profesorja Jesenka knjigo najtoplejše tudi onim Slovcem, ki se žele natančneje seznaniti z zgodovino, zemljepisom, štatsitiko in topografijo avstroogrške monarhije. Jesenko si je s to knjigo pridobil posebno ne malo zaslugo — in v tem se loči posebe od enakih nemških knjig — da se v nji ozira jako obširno na avstrijske Slovane in je torej ravno s tem najbolj ustregel občnim željam in dejanjskim potrebam našim. Toliko torej za zdaj o izvrstni knjigi, ki se dobiva pri samem pisatelju v Trstu po 45 krajcarjev.

Jurčičevih zbranih spisov prireja se za tisek četrti zvezek in bode stal nevezan 70 kr., elegantno vezan pa 1 gld. 20 kr. Naročnina na prvih pet zvezkov nevezanih iznaša 3 gld. 50 kr., vezanih po 6 gld. in naj se odpošila blagajniku odbora za Jurčičev spomenik, gospodu dr. Josipu Starčetu. — V poslednjem času je naša učeča se mladina pokupila po večje število dosle izišlih prvih treh zvezkov, a širje občinstvo ne kaže za podjetje onega zanimanja, katero bi zaslužilo in katero je dolžno tako odličnemu pisatelju, kakor je bil pokojni Jurčič. — Tri leta bode skoro, odkar je izdihnil Jurčič blago svojo dašo, a odboru zaradi nebriznosti našega občinstva, katero pokupljuje na cente nemškega književnega blaga jako dvomljive vrednosti, dosle še vender ni bilo mogoče izdati več ko tri zvezke njegovih zbranih spisov. To je sramotno za nas. Ta madež je treba izprati. Pokazati moramo, da vemo ceniti znamenite svoje pisatelje. Pozivamo torej vse rodoljube, naj sami naročajo in marljivo nabirajo med svojimi znanci naročnikov za Jurčičeve zbrane spise ter tako omogočijo odboru, da v kratkem pošlje med slovenski svet množico krasnega berila, katero nam je zapustil nepozabljivi naš Jurčič.

Vsakemu, ki se peča s šolstvom, bode jako dobro došel: „Imenik šolskih oblastev. ljudskih šol. učiteljev in učiteljic na Kranjskem“, ki ga je uredil Jakob Praedika, profesor na c. kr. učiteljski. Knjižica, ravno 100 strani obsežna, podaje nam vse osebe iz osred-

njega šolskega oblastva, izpraševalnega poverjenišva za splošne osnovne in meščanske šole, deželnega šolskega nadzorstva izobraževališča za učitelje za moško vadnico, izobraževališča za učiteljice za žensko vadnico: konečno pa opisuje vse šolske okraje na Kranjskem v omenjenem zmislu. Taka knjižica se priporoča sama, in zlasti učitelji in učiteljice bodo g. uredniku zahvalne za požrtvovalno delo. — Dobiva se primerek po 65 krajcarjev pri g. Tomšiči, uredniku „Vrtčevem“, pri Giontiniji in Gerberji, knjigotržcema v Ljubljani.

Še preradi se nekateri pisatelji slovenski poslužujejo v svojih delih nemškega jezika, ko bi vendar morali premisliti, da bi se bogoslovna dela, katera prihajajo na svetlo v Ljubljani, vendar le morala tiskati v slovenščini, ako hočemo, da dosežejo posvečeni si namen. Tako nam je nedavno podaril velečastiti gospod Anton Urbas, kanonik in župnik v Ljubljani, lepo knjigo: „Die Reiche der heiligen drei Könige“ (drugi natis). A ravnokar je izšla iz „Katoliške tiskarne“ knjižica, katero so nekateri listi ljubljanski naznanili občinstvu s slovenskim naslovom, dasi je tudi ona pisana v nemščini, to je namreč knjižica z naslovom: „Fastenpredigten, gehalten im Jahre 1883. in der St. Nikolaus-Domkirche zu Laibach von dr. Johann Gogala.“ Ta knjižica, obsežajoča 52 strani, ima sedem jako lepih propovedi, le škoda, da so v nemškem jeziku pisane. Ne vemo, komu je treba v Ljubljani tiskati nemških propovedi in zakaj jih ni nihče, ako so tudi bile zložene v nemščini, preložil v slovenščino? Ako je hotel

izdavatelj postaviti spomenik pokojnemu velezaslužnemu duhovniku, kar so mu po pravici dolžni vsi slovenski duhovniki, to mislimo, da bi ta spomenik vendar le moral biti samo slovenski. Želimo pa, da izidejo skoro Gogalove propovedi od leta 1884. in da bi nam vsaj te podal izdavatelj v slovenščini. Konečno še izrekamo željo, naj si ne bi nihče napak tolmačil naših dobrohotnih besed: mi priznajemo bogoslovnih del imenitno vrednost za razvijanje slovenskega slovstva, in ravno zato bi želeli, da se tako važna stroka bogoslovnih del obdeluje v slovenskem jeziku.

Miličevići „Pomeni o Daničiču“, ki so prišli na svetlo v Belem Gradu leta 1883. (Iz 5. zvezka: Godišnjica Nikole Čupića) zanimajo tudi nas Slovence, in sicer je najzanimivejše za nas, kar pripoveduje Miličević, kako so on, Daničič in Matković potovali leta 1880. po Srbiji ter na tem potovanju dospeli celo do Sredca. Nedaleč od Pirota je slišal Daničič besedo „komaj“ v značenju „beinahe, ungefähr“. In temu pristavlja V. Jagić v prvem zvezku letošnjega „Archiva“. Navadno se misli, da je ta beseda posneta iz nemškega, ker je poglavitno samo pri Slovencih doma, kar se mi še zdaj zdi najverjetnejše, dasi si ne umejem raztolmačiti, kako je prišla do Pirota.

Umrli je:

Josip Pagliaruzzi, pesnik slovenski, čegar sliko in životopis prinesemo v 7. številki, † 1. marca 1885. v Gorici.

Ostali slovanski svet.

Letošnji postni list („korzimana poslanica“) vladike Strossmayerja obseza dva dela. V prvem govori vladika o prelepi okrožnici „Humanus genus“ papeža Leva XIII. ter razlaga, opirajoč se na njo, bistvo zadruge „prostih zidarjev“ in svari pred njihovimi nauki; v drugem pa z onim naudušenjem, katero ima le ta živeči blagovestnik slovanski, govori o svetih bratih Cirilu in Metodu in o veliki svečanosti, ki se ima v spomin smrti sv. Metoda vršiti letošnje leto po vsem slovanskem svetu.

Že v začetku svoje divne okrožnice poudarja vladika, da sta sveta brata Ciril in Metod za slovanski svet to, kar blagovestnika Peter in Pavel za vse krščanstvo, in da se imajo Slovani za luč krščanske vere razen Bogu zahvaliti jedino le njima.

V drugem delu, govoreč obširneje o njenem postovanju, pa se obrača proti mnenju onih učenjakov (menda ima tu v mislih pred vsem profesorja Budiloviča), ki iz svojega naudušenja in svoje udanosti za pravoslavlje zanekavajo, da sta se sveta blagovestnika pokoravala rimskim papežem kot glavarjem katoliške cerkve in trdijo, da sta v njih priznavala le cerkvene patrijarhe. O tej priliki izraža se učeni vladika o iztočnem obredu — ki služi pravoslavni in grško združeni cerkvi — tako le: „Obred je jeden in drugi (t. j. iztočni in zapadni) lep in diven; jeden in drugi je od svetih in po Bogu navdahnjenih ljudi in za Slovane je velika korist, da jim služita oba sveta obreda in da tako zajemajo krščansko prosveto iz dvojnega izvora“. To mesto se nam je zdelo potrebno prepisati od besede do besede, ker se je našel celo slovenski list, ki je — upamo, da v trenutku pozabljivosti in raztresenosti — smešil obrede iztočne cerkve.

Dalje vladika Strossmayer opozarja verno svojo čredo, da je malone zgodovinski dokazano — hrvaški zgodovinar Tade Smičiklas in nemški učenjaki Blumberger to naravnost trdita — da je sveti Metod bil na vladški stolici sremski njegov prednik, stolujoč nekaj časa v

„Moravski, v Panoniji“ ali sedanjem selu Morović. Ta zavest je vladiki v veliki ponos in želi le, da bi vsaj senco tega mogel storiti za slovansko ljudstvo svoje vladikovine, kar je storil sveti Metod, uvedši v božjo službo slovenski jezik, kateri se je (po besedah vladičinih): „po nekem posebnem čudu milosti in dobrote božje ohranil sredi našega (namreč hrvaškega) naroda, kjer se sveta maša zapadnega obreda v slovenskem jeziku služi in poje“. Na mnogih krajih, pravi vladika dalje, ipodrinili so ga iz cerkve ali popolnoma zatreti ga niso mogli; in ako Bog dá, začel se bode uvajati vanjo zopet širom slovanske zemlje in kolikor je v njegovi (vladičini) moči — „kateri je glede slovanskega obreda istega mnenja in prepričanja, kakor sveti naš Metod“ — deloval bode za veljavo njegovo v cerkvi do svoje smrti.

Konečno ukazuje vladika, da se imata smrtni dan sv. Cirila in sv. Metoda slovesno praznovati s svečanimi službami božjimi in cerkvenimi govori, v katerih se ima vernemu ljudstvu predočevati njiju delovanje za krščanstvo in njiju velike zasluge za Slovanstvo. V predvečer teh slavnostnih dni se ima zvoniti pri vseh cerkvah z vsemi zvonovi. —

Po Kranjskem, Koroškem, Štajarskem in Primorskem stanuje tudi veren narod slovanski. Ta narod bi zaslužil pred vsemi, da bi se v njegovi sredi praznoval svečano po božjih hramovih spomin tisočletnice sv. Metoda in da bi se mu s svetih mest pojašnjevalo, kako neizmerno veliko sta storila zanj v verskem in narodnem oziru sv. Ciril in Metod.

A če se oziramo okoli in pregledujemo postne liste njegovih velikih duhovnih pastirjev, bodemo zastoj iskali po njih le približno kaj tacega, kakor v „korzimeni poslanici“ vladike Strossmayerja.

Da, res! Mnogo se imenuje in ustoljuje vladik; — a koliko je med njimi Strossmayerjev?

Učiteljska izobraževališča pri nas in na Hrvaškem. — Ko so pri nas ostala brezuspešna še vsa do sedanja prizadevanja naših poslancev, da bi se v učiteljska izobraževališča uvel slovenski poučni jezik in tako vsaj storil začetek praktičnemu poučevanju; — napredovali so že jako naši najbližnji slovanski bratje Hrvatje glede učiteljskega izobraževanja. Uvaževaje okolnost, da bode učiteljem delovati med narodom in da je neizmerne koristi, ako se mladina že v šoli začne poučevati o umnem naprednem gospodarstvu, sklenil je deželne vlade oddelek „za bogoštovje i nastavo“ po inicijativi prosvetljenega svojega načelnika Ivana Vončine, da se ima od prihodnjega šolskega leta nadalje preseliti učiteljsko izobraževališče zagrebško v Križevce in da se ima uvesti za obvezni učni predmet vinogradarstvo, sadjarstvo in poljedelstvo. Ob enem se je pa dal nalog, da se tudi v Petrinji — kjer ni, kakor v Križevcih, gospodarske šole — ustanovi pokušališče za omenjene gospodarske stroke in potem uvede tudi na tankjšnje učiteljske njih obližni pouk. Potrebno zemljišče za to pokušališče se je že kupilo.

Kak razloček med šolskimi razmerami pri nas in na Hrvaškem! Pri nas se morajo učiteljski pripravniki učiti na vse pretege in poglavitno nemščine, — katere je v osnovni šoli ravno toliko potreba, kakor petega kol sa pri vozu — ko o toliko potrebnem gospodarskem pouku na učiteljskih izobraževališčih še govora ni; na Hrvaškem pa puščajo tuje jezike pri miru in skrbe, da si pripravniki v svojem jeziku pridobé potrebnega znanja praktičnih, v življenju potrebnih in koristnih predmetov. Pa se ve: Hrvatje si upravljajo svoje šole sami: nam pa se urivajo za upravnike in oskrbnike tuje, kateri skrbe le za ponemčevanje, in katerim so prave potrebe naroda deveta brigada.

Neosvobojeni Bolgarji imajo zaznamovati jako znamenit uspeh v svojem narodnem boju. Sultan je namreč s fermanom od dne 10. decembra l. l. podelil bolgarskemu eksarhu pravico, da sme imenovati vladike v ohridski in skoplijski vladikovini. Dosle je izvrševal to grški patrijarh carjigraški, in umeje se samo ob sebi, da je za vladike imenoval vedno le take duhovnike, ki so bolgarsko šolo in cerkev po mogočnosti grčili. Sedanji ferman sultanov tedaj dopolnjuje leta 1870. izdani ukaz sultana Abdula Aziza, kateri je določeval, da je bolgarska cerkev popolnoma neodvisna od grške. Le mogočnemu uplivu grškega patrijarha in bogatih bankirjev grških v Carjigradu se je posrečilo preprečiti točno izvedenje onega ukaza in tako je Macedonija ostala vedno še pod vrhlo cerkveno oblastjo patrijarhovo. — Najnovejši ferman sultanov dokazuje, da je upliv ruske vlade in diplomacije premagal upliv grški in da Rusija previdno, a ustrajno deluje za končno popolno združenje bolgarskih dežel. Cerkveno vsaj so sedaj združene popolnoma in tako vsaj v jednom oziru izveden svetoštevanski načrt.

Dunajska dvorna opera je pridobila pravico, da sme predstavljati slavnega slovanskega skladatelja Frana Dvořáka krasno opero „Šelma sedlák“. — Dunajčanje imajo navado vedno se le norčevati iz Slovanstva in smešiti veliki njegov napredek. Zato nas je ta vest tem bolj razveselila, ker jim bode vsaj prilika spoznati, da se Slovani, četudi še mladi tekmeči v prosvetnem boju, moremo prav dobro meriti z drugimi narodi. — Govori se tudi, da namerja dvorna opera dunajska spraviti na oder Dvořákovoga „Dimitrija“.

Umrli so:

Grof Aleksej Sergjejevič Uvarov. Dne 10. januarja t. l. je umrl v Moskvi slavni ruski starinar A. S.

Uvarov. Sin prvega ruskega naučnega ministra, kateri je jako skrbel za dovršeno vednostno odgojo njegovo, čutil je že v svoji mladosti veliko nagnenje do starin. Že leta 1847., bilo mu je tedaj še le 23 let, ponudil se je „Imperatorskomu russkomu arheologičeskemu občestvu“, da gre na svoj račun iskat spominov klasične dobe grškorimske na bregove Črnega morja. Uspeh njegovih trudov je bilo krasno delo „Izsljedovanije o drevnostjah južnoj Rossiji i beregov Černago morja“ (Preiskovanja o starinah južne Rusije in bregov Črnega morja), izdano leta 1851—1856.

Ko je še prigravljaval imenovani spis za tisek, začel je že tudi razkopavati gomile na svojem posestvu Karačarovem v Muromskih gozdih vladimirskega gubernija. Pozneje mu je izročila vlada nadzorstvo nad izkopavanji v suzdalskem okraji. — Ali ker je ministerstvo zato dovoljevalo premala sredstva, začel je grof zopet kopati o svojem denarji in je odprl v suzdalskem, vladimirske, jurjevskem in jerejaslavskem okraji 7729 gomil.

Razumeje se samo ob sebi, da se je pri tako obširnem in gromadnem razkopavanji našlo jako mnogo znamenitih predmetov. Grof je nakanil vse te predmete izročiti moskovskemu muzeju in si je tudi veliko prizadeval, da bi se zanj sezidalo novo, dostojno poslopje. „Arheologičeskago občestva“ v Moskvi je bil A. S. Uvarov glavni ustanovnik in mu je ostal do svoje smrti predsednik. Njegova zasluga je bila, da so se sklicavali ruski starinoslovski shodi, katerih prvi je bil 1869. leta v Moskvi, drugi pa lauskega leta v Odesi.

Učeni ruski zoolog **Nikolaj A. Ševercov**, umrl je dne 10. februarja t. l. v borovskem okraji na Ruskem. Pokojnik je prehodil ves Ural in je potem, ko so Rusi zasedli Turkestan, odšel tudi tje, da prouči njega živalstvo. Po večletnem preiskavanji po Turkestanu, vrnil se je v Rusijo ter je kot plode svojih študij priobčil več učenih spisov v „Trudah drugago sjezda jestetstvoizpitatelej“ (delih drugega shoda naravoslovcev), v izdanih zemljepisnega društva, v „Izvestijah Obščestva ljubitelej jestetstvoznanija“ (Izvestjih društva ljubiteljev naravoslovskih vednosti), v zborniku „Priroda“ in mnogih drugojezičnih listih. N. A. Ševercova so imeli za prvo avtoriteto gledé srednjeazijske favne.

Aleksander Fedorovič Kistjakovskij, profesor kjevskega vsučilišča, umrl je dne 25. januarja t. l. Pokojnik je bil jako znamenit pravnik in rusko učeno slovstvo se mu ima zahvaliti za marsikako važno delo. Najznamenitejši njegovi spisi so: „O smertnej kazni“, „Kurs ngolovnago prava“ in „Prava, po kotorim suditsja Maloruskij narod“.

Grigorij Petrovič Helmersen, jeden najučenejših ruskih geologov, umrl je dne 18. min. m. v Petrogradu v 82. letu svoje dobe. Po nalogu vlade je preiskal pokojnik v teku let ves Ural, altajsko gorovje in kirgiško stepo. Uspehe teh preiskavanj je priobčil v 3., 6. in 14. zvezku „Materijalov dlja poznanija Rossiji“, katere je izdajal v družbi z akademikom Bérom. Posebe je izdal leta 1838. knjigo „Teleckoje ozero i teleuti vrstocnago Alaja“ (Teleško jezero in teleuti iztočnega Altaja); poleg tega pa je v razne perijodske spise pošilal svoje mnogoštevilne učene razprave. Njegov geološki zemljepis Rusije je znan po vsem omikanem svetu.

Rufin Gavrilovič Studkovskij, akademik, nalarjeni in plodoviti slikar ruski, umrl je 15. min. mes. v 30. letu svojega življenja v Krimu.

Štefan Zavodnik, bivši podpredsednik „Matice slovaške“ — katero so, kakor znano razpustili Mažarji ter si prilastili njeno imetje — osnovatelj društva sv. Vojteha, mož za narod svoj jako zaslužen, — umrl je 72 let star dne 11. t. m. v Pružinu na Slovaškem.

Razne novice.

Čudno oporoko je napravil v Seretu v Bukovini umrli bogati žid Aichner. Bukovinski časniki poročajo to le o njem: Temu jako ortodoksnemu židu so pomrli vsi otroci. To nesrečo je zmatral za božjo kazen zaradi svojih grehov. Do smrti je vedno pričakoval prihod Mesija, kateri bi njega in otroke njegove obudil v novo življenje. V ti veri je zapustil v svoji oporoki sam sebi ves imetek 800.000 gld. z opazko, da se njemu samemu izplača po njegovem ustajanju. Četrtnina obresti od omenjene glavnice naj se izplačuje 25 let ubogim mesta Sereta, dokler baš on zopet ne ustane. Seveda je vprašanje, ako ima taka oporoka sploh veljavo, kaj se naj zgodi z glavnico, če umrli Aichner v 25 letih ne ustane od smrti vkljub svoji živi veri?

Najnovejša iznajdba je, kakor beremo, električna naprava za radikalno odpravljanje ženskih brkic. Neki ameriški doktor ja izumil ta stroj, s katerim za vselej odpravi, kakor seveda sam trdi, to moško potezo pod nosom lepšega spola, ker vsako brkico izruje z električno zlato iglico s celo korenino brez posebnih bolečin. No, on si obeta tisočake iz te iznajdbe in marsikatera lepotica že naprej račun, koliko mož bo več pridobila brez nadležnih brkic. A dasi baš ne dvojimo o ti iznajdbi in njeni koristi, reči vendar smemo, da je upanje iznajditelja in vseh z brki okrašenih lepotic, vsaj ameriški sangvinično.

Dasi se Nemci v mnogih stvareh radi bahajo, vendar nimajo svoje narodne himne; kajti različne nemške države, v prvi vrsti Pruska, uzele so si angleško himno „God save the Queen“ za svojo, na pr. „Heil Dir im Siegeskranz, Gott segne Sachsenland“ itd. A tudi napev je tisti, ki ga pojo Britanci na čast svoji kraljici. Celo pesem „Deutschland, Deutschland über alles“ pojo po napevu naše avstrijske himne „Bog obvari, Bog ohrani“.

Kako naj se vede oženjen mož. On daje svoji tašči v hiši stanovati ter je ljubeznjiv in prijazen ž njo, kolikor le more. Pri obedu je zadovoljen z vsako jedjo, naj je dobro pripravljena ali ne, naj je juba neslana ali prismojena ali naj je pečenka ožgana ali kava kakor hruševa voda. Ni on ni njegova obleka nimata drha po tabaku; v hiši ne kadi nikdar. Še ne domisli se in če bi tudi, pazno se varuje, da ne razjasni one kronološke temote, v katero so skrita leta njegove žene. O določeni uri dohaja po opraviilu domu in če se kedaj zamudi, opraviči se vselej v prvo pri tašči in potem pri ženi.

Zvečer se ne mudi dolgo v družini, ker hišnega ključa nima. Stroške za gospodinjstvo plačuje brez najmanjšega ugovora ter je slep proti tako zvanim „različnim potroškom“.

Raki, osvoboditelji domovine. Sploh je znano, da so gosi rešile kapitol od napada galskega, ali manj bode znano, da so raki osvobodili otok San Domingo od sovražnega napada. Bilo je to v španjskoangleškem boji v šestnajstem veku. Angleži so dospeli na otok San Domingo, da bi napali Španjce, ali na mah začujejo ropotanje konj. Misleč, da je njih nakana odkrita in da so Španjci poslali proti njim svojo konjico, zbal so se in pobegli nagloma z otoka na morje in tu čakali zore. Še le o zori so zapazile španjske straže sovražne brodove. Otok Domingo bi gotovo prišel v oblast Angležem, da jih ni čudovit slučaj preplašil. Na napominanem otoku je namreč mnogo velikih rakov, kateri po noči zahajajo na skalnato obalo. Čuvši ropot in donenje orožja angleških čet, pohiteli so preplašeni v svoja zatišja in udarajoč o kamenita tla, proizveli so ropot popolaoma poloben ropotu kopit, in so tako brezhudobni raki razgnali neprijatelje.

Dr. G. Simms, profesor oksfordskega vsučilišča je našel rastlino, katera se z ribami hrani. Učeni prirodopisec je del to rastlino v posodo, v kateri je bilo malih ribic, in že za šest ur so bile ribice žrtev te ne-nasitne rastline. To je posebna vodna rastlina, katera lovi ribe. Dr. Simms jo je imenoval *Utricularia vulgaris*.

Čudno oporoko je zapustil bostonski milijonar, po imenu George Gardner, ki je nedavno umrl in zapustil svoji ženi letno rento, katera mora vsako leto v čistem zlatu iznašati njeno težo. Žena tega čudaka tehtla sedaj 97 funtov, dobila bode tedaj za to leto po priliki 81.000 goldinarjev. Seveda togojoča soproga se bode morala truditi, da ji teža ne bode pojemala, kajti s tem bi se tudi manjšali njeni dohodki. Na smrtni dan je vsako leto slavnost in ta dan se ima tudi vagati togojoča udova.

Posebnost monakovskega karnevala je bil letos ples umetnic, na katerem ni smelo biti nobenega moškega. Polovica umetnic se je oblekla v moško obleko, polovica pa je ostala v ženski; vse so imele maske, in kakor se poroča, bila je vsa zabava jako vesela in živa, vsaj ni bilo nevarnosti, da bi mogel Amor s svojo pušico raniti katero sree.

Listnica uredništva:

Gospodu Δ v Trstu: Kakor vidite, „Slovan“ ne prinaša več dopisov. A ko bi jih tudi še prinašal, ne mogel bi priobčiti Vašega dopisa. Mi poznamo gosp. D. že več let in dasi v marsičem misimo odobravali in ne odobravamo njegovega ravnanja, vendar mu ne moremo odrekati požrtvovalnega in nesebičnega delovanja za narodno našo stvar. Sicer pa je Trst tako imenitna pozicija za nas, da je v njem boljše ko drugje treba zloznega delovanja. Torej „in omnibus caritas!“

Gospodu J. Ž. na G. pri B.: Na Vaše prijazno pismo Vam bomo še posebe odgovorili in povedali svoje nazore o Vašem predlogu. Celo nas veseli, da se ravno Vaši krogi, ki imajo mnogo upliva na narod, največ zanimajo za pesnika, kateremu hočete na kak način spoštovanje zasvedočiti. Zato bomo Vaš predlog dobro premislili, in ker so nas že od drugod na to opozorili, bomo Vam prav radi ustregli.

Listnica upravnštva:

Slavnomu uredništvu „Napredka“ u Zagrebu: List čemo Vam pošiljati. Dosadanje još nerazabrane brojeve odaslasmo jučer. — Veleč. g. K. M. v P.: List Vam redno pošiljamo. Pete številke Vam ne moremo še jedenkrat poslati, ker nam je pošla.

P. t. gosp. A. D. v Trstu: Iz 4. številke bi se bili lahko prepričali, da je bila 3 zaplenjena. Mnogim naročnikom, ki reklamirajo 4. številko; naznanjamo, da jim je bila pravilno poslana in naj povprašajo le na dotičnih poštah. Še jedenkrat poslati ne moremo je nikomur, ker nam je čisto pošla.

Nekaterim novim gospodom naročnikom nismo mogli več poslati 4. in 5. številke, ker ste nam popolnoma pošli. — Ko bi bil jeden ali drugi naročnikov prejel po dva izvoda teh števil, prosimo ga uljudno, da nam blagovoli jednega vrniti.

„Slovan“ izhaja 1. in 15. dan vsakega meseca. Cena mu je za unanje naročnike za vsé leto 4 gld. 60 kr., za polu leta 2 gld. 30 kr. in za četrt leta 1 gld. 15 kr.; za ljubljanske: za vse leto 4 gld., za polu leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld.; za dijake pa: 3 gld. 60 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina, reklamacije in inserati naj se pošiljajo upravnštvu, dopisi pa uredništvu na Kongresnem trgu štev. 7. Nefrankovani dopisi se ne sprejemajo in rokopisi ne vračajo. — Za inserate se plačuje za navadno dvo-stopno vrsto, če se tiska jedenkrat 8 kr., če se tiska dvakrat 7 kr., če se tiska trikrat 6 kr., če se pa tiska večkrat, po dogovoru.